

Минало, настояще и бъдеще

Времето се дели на три – минало, настояще и бъдеще. На нас ни се падна да живеем в особено време, когато хората са се концентрирали изцяло върху настоящето, върху мига, в който са и не обичат да мислят за минало и бъдеще. Очистили се от всякакви „предразсъдъци“, отхвърлили всякакви божества и морални ограничения, те смело се хвърлят в настоящето и се стремят да грабнат това, което животът им поднася в момента. Вече не се боят от господари, които да им поставят някакви ограничения или отговорности. В наши дни вярата в човека е толкова голяма, че се е превърнала в свещена. Смята се, че всеки един е достатъчно умен и способен, за да решава сам какво да мисли, да говори и да върши и никой не смее на никого да прави забележка, да препоръчва нещо; а ако все пак посмее да го направи, веднага следва възмущение и гняв: „Ти какво, да не би да се опитваш да ме учиш? Как смееш!“ Дори малките деца вече не позволяват на родителите си да ги учат и да им дават съвети. Да не говорим за тийнейджърите. Те пък изобщо не им дават никакви шансове. И когато се провалят – а това става задължително и няма как да не стане – не очаквайте извинения или признания за грешка. Напротив, самочувствието още повече расте като при комунистите, които стават все по-нагли, колкото по-големи батаци правят.

Днес постоянно слушаме съвети да живеем за мига, да се наслаждаваме на настоящето, да не се притесняваме от миналото, да не се тревожим за бъдещето. Консумативният дух на времето прави хората забързани и напрегнати не толкова за да направят нещо добро, а за да не изпуснат нещо, да не се лишат от някоя наслада, да не останат с празни ръце. Рекламите прищипват хората да вземат, да бързат, да не пропускат нищо. „Взemi сега!“ „Грабни сега!“ „Обади се сега!“ – това са лозунгите, които гърмят отвсякъде и приличат на камшици, които шибат хората и ги карат да треперят от напрежение. Днешният човек се бои най-много от всичко да не пропусне нещо. Не се бои от това какво ще помислят за него хората; а още по-малко го интересува какво ще помисли Бог. Интересува го какво ще опита с небцето си, какво ще погали с ръцете си, какво ще видят очите му и какво ще чуят ушите му. Сега, днес, в този миг.

Какво е „сега“? Какво означава тази магическа дума, която всички повтарят и тя се е превърнала в нещо като име на ново божество?

Всъщност няма такова нещо. „Сега“ не съществува, погледнато теоретически. И понеже хората мразят теориите и искат нещо практично, нека кажем, че и на практика такова нещо като „сега“ не съществува или ако съществува, то е за съвсем кратко време. В което се състои и големият проблем.

Какво значи това? Нека вземем примери от ежедневиия живот. Аз намирам една прекрасна, сочна, вкусна ябълка и започвам да я ям. Ябълката отначало е цяла и е бъдеще, което ми предстои и аз се наслаждавам на мисълта какво удоволствие ще изпитам, докато я ям. Отварям си устата и я захапвам. Оказва се, че съм бил прав: ябълката наистина е чудесна. Но докато отхапвам малко по малко и дъвча, се случва нещо, за което не си давам сметка: част от ябълката вече е минало, а другата част още е бъдеще. Колкото повече изяждам, толкова миналото става повече, а бъдещето – по-малко. Накрая цялата ябълка минава в миналото. Остава само споменът за нея и съжаление, че няма още една, за да изям и нея. Къде е настоящето? Има го, но то е толкова кратко, че аз непрекъснато трябва да вземам нещо от бъдещето и да го превръщам в минало, за да си осигуря трайно удоволствие. Проблемът е, че дори да имам цяла кошница ябълки, аз не мога да ям безкрайно, за да изпитвам удоволствие в настоящия момент. Скоро удоволствието ще изчезне и ще се превърне в мъка. Трябва да знам кога да спра, за да останат само хубави спомени и когато реша пак да ям

ябълка, това да ми създава приятни очаквания, а не отвращение. Настоящото е кратък миг, който носи своите удоволствия, но не може да продължава безкрайно. Трябва да знам кога да спра, преди да ми е втръснало. Ограничен съм от своето тяло, което може да понеса не само ограничена болка и ограничено натоварване, но и ограничено удоволствие.

Същото се получава и когато, примерно, изпитвам ужасна жажда в някой горещ ден под палещото слънце и някой ми даде чаша студена вода. Отначало цялата чаша е в бъдещето. Когато я взема и започна да пия, част от водата минава в миналото. Изпил съм я. Друга остава в бъдещето – още е в чашата. Скоро и тя преминава в миналото. Настоящото е кратко – то трае само в секундите, в които аз пия. Да, когато изпия водата, аз вече ще се чувствам много по-добре, отколкото преди това. Но така или иначе водата вече е в миналото. Това, което ме задоволява, е споменът за насладата, изпитана, докато съм пиел. Тоест, аз живея с един спомен. Той ме кара да се чувствам добре. Ако съм още жаден, мога да поискам още чаша вода. Но ако поискам да удължа настоящето удоволствие до безкрайност, няма да мога. Защото ако поискам трета чаша, ще ми дойде прекалено много. Не съм камила, все пак. Не мога да пия безкрайно много вода. Все някога трябва да спра.

Тези примери могат да звучат малко глупаво, но не са глупави. Те показват, че настоящето е много кратко. Дълги са само миналото и бъдещето. Всичко, което изпитваме, бързо ни се изплъзва.

Понякога това е много хубаво. Ако сме болни и ни е ясно, че трябва да се лекуваме, ние се притесняваме от мисълта, че ще лекарят ще ни причини болка. С други думи, бъдещето ни плаши. Но когато все пак се престрашим и отидем, настоящето трае кратко, болката ни създава страдание; но скоро тя отминава в миналото и ние сме доволни, че сме се решили да отидем и да се лекуваме. Дори и да сме трайно болни и постоянно да изпитваме болка, пак имаме същата реалност: онова, от което се страхуваме, е бъдещето. Знаем, че то ще ни донесе болка. Нея още я няма, но нас вече ни боли, защото сме подготвени за нещо лошо. И когато то дойде, не бързаме да го пратим в миналото и да се държим така, сякаш нищо не е станало, а връщаме непрестанно миналото в паметта си и това някак възкресява болката.

Има още едно явление и то се нарича неоправдан страх. Ние си мислим, че нещо ще стане и се държим така, сякаш то вече е станало; настроението ни вече е развалено и с притеснение очакваме лошото да се случи. Но то не се случва. Бъдещето не успява да се превърне в настояще, а след това и в минало. Но страхът, който сме изпитвали, е съвсем реален и ние се чувстваме уморени, сякаш лошото е станало. Понякога се смеем на страха си, когато той не се е оправдал и се освобождаваме от него; понякога страхът си остава, защото мислим, че опасността не е отминала.

В много случаи същото се случва и с приятните усещания. Надявали сме се някаква хубава мечта да се осъществи, примерно да отидем на красиво място или да се срещнем с желан човек. Удоволствието е в бъдещето. Но мечтата ни не се изпълнява. Не се превръща в настояще и по-късно в хубав спомен. Можем да продължим да мечтаем, но с времето ще си даваме сметка, че мечтата ни е наивна и неосъществима.

Практичният извод от тези теории е, че настояще не съществува или ако съществува, то е много кратко. Съществуват мечти или страхове; съществуват хубави или лоши спомени. Но настоящето е измамно. То бързо отминава.

Още по-практичният извод е, че ние трябва да стимулираме онези свои мечти за бъдещето, които не са свързани с нещо порочно и тяхното осъществяване няма да разруши нашата личност. Така и спомените ни ще бъдат хубави и ще живеем с чиста съвест.

Преведено на по-прост език, това означава, че трябва да правим добро, ако искаме да живеем пълноценно и с времето да не се чувстваме все по-ограбени, а все по-спокойни. Например, ако Библията ни казва: „Не се оставяй да те побеждава злото; а ти побеждавай злото чрез добро” (Рим.12:21), това означава да виждаме своето бъдеще само в сферата на добрите дела – да се държим честно и открито, да не робуваме на своя егоизъм, да не правим лошо, да помагаме, да разбираме хората, да говорим истината и т.н. Да имаме добри намерения, казано по-кратко. И да ги реализираме в точния момент, така че те да се превръщат в добри дела. А после се превръщат в добри спомени и когато имаме много добри спомени, това ще ни изгражда чиста съвест. Миналото няма да е пълно с кошмари за това какви грозни неща сме правили, а с приятни спомени. Дори и хората да не оценяват добрината ни, това няма да ни смути – ще бъдем чисти пред съвестта си.

Точно обратното ще е, ако решим да не слушаме такъв съвет и се оставим злото да ни победи, като отговаряме на насилието с насилие, като отмъщаваме, като правим коварни дела, като лъжем и преувеличаваме и т.н. Тогава бъдещето ни ще е пълно с планове на кого какъв номер да погодим, как да го измамим, как да му отмъстим. И ще правим всичко възможно, за да изпълним тези свои планове. Но когато преминат в миналото, те ще ни носят страх и гузна съвест. Няма да ни харесва някой да се рови в миналото ни, защото там има много неща, които не са за гледане.

Когато ап. Петър казва на жените: „Вашето украшение да не е външно” (1Петр.3:3,4), ако жените не го послушат, техните глави ще бъдат пълни с мечти за накити, за прически, за дрехи. А тези неща са скъпи, както знаем. Мъжете на тези жени ще бъдат притиснати от постоянни искания за нови и нови модни вещи и това ще ги кара да се чудят откъде да вземат пари. Ако мъжете не могат да издържат на това високо темпо, техните жени ще ги упрекнат, че са некадърни, че за нищо не ги бива. Жените ще започнат да търсят други мъже, които да им набавят желаното и ще си намерят такива. Исканията им ще стават все по-големи и разходите по тяхното изпълнение ще стават все по-високи. После, когато модата остарее и никой вече не им обръща внимание, тези жени ще живеят с лоши спомени от своята бурна младост и ще се чудят защо сега никой не ги уважава и всички ги смятат за досадни старици.

Когато ап. Павел съветва мъжете „да се молят на всяко място, да издигат ръце святи, без гняв и пререкания” (1Тим.2:8), това значи те да имат чисти виждания за бъдещето, да не мечтаят за скандали и побоища, а за добри дела. И когато ги реализират, съвестта им ще бъде чиста и те ще намират сили все повече за добродетелен живот.

Ако досега не е станало ясно от тези размисли за какво иде реч, нека съвсем ясно да кажа, че една от най-големите и ефектни лъжи на дявола е да кара хората с все сили да хванат настоящия миг, да живеят щастливо сега, да искат всичко днес, а не утре. Това звучи много красиво и привлекателно, но всъщност има разрушителни последици за живота на всеки, който вярва на тези лъжи. Няма сега, няма днес, няма този миг. Всичко е бъдеще и минало. Ние можем да бъдем щастливи само ако имаме добри намерения, добри идеи, добри желания, ако искаме да имаме и чиста съвест и миналото да не ни тежи като воденичен камък, а да ни носи спокойствие. Само тогава ще бъдем способни и в настоящето да имаме сили да вършим само това, което е добро, полезно, ценно, градивно.

Който е решил да живее само в настоящия момент, без да се води от никакви принципи и без да го интересува какво впечатление оставя, е нещастно същество. Много млади хора за съжаление се мъчат да живеят точно така. Те непрестанно се залавят за нещо, което ще им донесе удоволствие сега, в този момент. Устройват си партита, купони, веселби, гонки с коли и мотори, отдават се на най-първични страсти.

Това ги удовлетворява за момента, но то бързо отминава. Никой не може да прави такива неща постоянно. Те все някога трябва да свършат. Все някога трябва да изтрезнееш, ако искаш пак да се напиеш. Нищо не продължава безкрайно. Скачането от една веселба на друга е най-късият път до досадата и отегчението. Настоящото бързо отминава и отива в миналото. Ако бъдещето ти е свързано само с мечти за следващата веселба, скоро всичко ще ти втръсне и няма да намираш в нищо радост. Наркоманията, този бич за съвременната младеж, а и не само за нея, не е нищо друго, освен стремеж да хванеш настоящето и то да е примамливо и пълно с хубави емоции. Но тя бързо деградира личността и я превръща в развалина. Лакомията за материалното е стремеж да се живее в постоянно удоволствие, в красива среда, в лукс и изобилие. Но това малцина могат да с го позволят, а и тези, които могат, бързо се отегчават и започват да търсят нещо друго, което да възбуди притъпените им от изобилието сетива. Търсенето на приключения е стремеж сега, в този миг, да изпиташ нещо, което не си изпитвал. Но животът не предлага безкраен набор от такива неща. всичко, което се повтаря, става досадно и носи само усещането за повтаряне на едно и също.

Само човекът, който има добри мечти и добри желания да бъде полезен, да служи и помага, като е готов да постави себе си на по-ниско стъпало, може да намира сили за всеки нов ден да прави това и да живее с чиста съвест, че е изпълнил дълга си. Страстите не могат да ни доведат до удовлетворение; те само могат да изпълнят ролята на сиренцето в капана, което да накара мишката да влезе. „Който се изкушава, се завлича и подлъгва от собствената си страст” (Як.1:14), казва апостолът. Това не са думи на религиозен фанатик, който никога не е изпитвал нищо човешко и не знае що е страст. Това е съвет на зрял човек, който е наясно с нещата и знае кои са истинските ценности в този живот.

Няма как да не слушаме ежедневни и непрестанни призови да не ни пука нито за бъдеще, нито за минало и да живеем в настоящия миг – гласовете, които проповядват тази заблуда, са достатъчно кресливи. Зад тях стоят властите, които искат да управляват една тълпа от неориентирани и невежи същества, алчна само за хляб и зрелища. Зад тях стоят банките и търговците, които искат да поробят хората с непосилни дългове. Но нека вместо да правим напразни опити да си запушим ушите, да чуем това, което ни казва Бог и нашата съвест: да имаме здрави ценности, които да са насочени към добродетелен живот; да имаме и твърдата решителност да живеем с чиста съвест. Чистите намерения за бъдещето и твърдото желание за спокоен поглед към миналото раждат чистото настояще. Така се върви напред, така се изгражда достоен характер и се живее истински щастливо. Така можем да очакваме със спокойствие и края на земния ни път.